

פתח דבר

כמו לישראלים רבים אחרים, עד לפני כמה שנים השם אברהם יהושע השל נשמע לי מוכר אך לא מעבר לזה. רק בקורס אקדמי נפגשתי פגישה ראשונה עם הגותו, ובהמלצתו והדרכתו של המרצה, פרופ' אפרים מאיר, הקדשתי את עבודת המוסמך שלי למשנתו. ככל שהתקדמתי במחקרי כך הלכתי ונפעמתי נוכח רוחו של השל. גיליתי כי הגותו מלאת הוד מוסרי ותעוזה רוחנית; נפעמתי מרוח הקודש המנשבת בין דפי ספריו; התפלאתי על עומק אבחנותיו הרוחניות; וחשתי כי החייאת הגותו בישראל היא צורך השעה.

אכן, אף שהשנה מלאו מאה שנה להולדתו של השל, הגותו הנדירה טרם עלתה ארצה. אין כמעט יהודי אמריקני משכיל שאינו מכיר את השל. יהודים רבים בני הסיקסטיו אף רואים בו את מורם ורבם. גם אנשי רוח ודת לא־יהודים בכל העולם נוצרים את זכרו. לעומת זאת במדינת ישראל מעטים שמעו את שמו. אין השל מוכר לא לציבור הרחב ולא למגזר הדתי; לא לעולם הרבני ולא לעולם האקדמי; לא לאנשי החינוך ולא ליוצרי התרבות.

ואולם, כמידה שאין השל מוכר בארץ, כך הגותו חסרה כאן. השל היה נביא אשר ביקש להביא לאדם המודרני את דבר ה'. הוא זעק באוזניו על כי שכחנו את אלוהים – על כי אטמה עצמה המחשבה הדתית מכל רוח, על כי ביקשה לכלוא את הרוח במסגרותיה הצרות. הוא קרא לאדם המודרני לפקוח את עיניו הרוחניות, לפתוח את לבו, להקשיב לרחשי נשמתו. הוא ראה כי אלוהים מבקש את האדם, אך האדם עסוק בעצמו.

כנביאי התנ"ך נלחם אף השל את מלחמתם של העשוקים, של האדם באשר הוא אדם; של האדם כיציר ה', כבעל צלם אלוהים. "רגליו התפללו"

כאשר צעד ליד רעהו מרטין לותר קינג והנהיג את המאבק למען זכויות השחורים בארצות-הברית; הוא זעק על העוולות שהתרחשו במלחמת וייטנאם, ואף שמע את השכינה מדברת אליו מבעד לאבני הכותל המערבי לאחר הצלת ישראל במלחמת ששת הימים.

נביא הילך בינינו, ואנו עסוקים היינו בקטנות. העולם הרבני קטלג את השל כקונסרבטיבי ואסר את הגותו כמוקצה, הממסד האקדמי נעל את שעריו בפני השל כאשר זה ביקש לעלות ארצה, והחברה הישראלית כולה עסוקה הייתה מכדי להרהר בזהותה.

מעטים מספרי השל תורגמו לעברית, מעטים המאמרים שהתעמקו בהגותו, כתביו אינם נלמדים במערכת החינוך הישראלית, ועד היום לא נכתב בעברית אלא ספר שלם אחד לביאור הגותו.

ואולם בשנים האחרונות החלה החברה הישראלית להקיץ משנתה, לברר את זהותה היהודית, להצטער על אבדן עושרה הרוחני ולהכיר בעוולותיה החברתיות. האם כעת מוכנה היא לפגוש בהשל ובהגותו העל-מגזרית?

כעומק הצער שחשתי על חסרונו של השל מן ההווה הישראלית כך עלתה בי על גדותיה השמחה, כאשר נודע לי כי מחקרי יראה אוד כספר בהוצאת שלם. לבי נמלא הודיה לה', 'כי ממך הכל ומידך נתנו לך'.

מודה אני לכל מי שליווני בעבודתי. לולא אמונם של רבים, לא היו דבריי זוכים לראות אור. בראש ובראשונה אודה לאנשי מרכז שלם על בחירתם בספרי ועל תמיכתם בעבודתי. אודה במיוחד למנהלת ההוצאה, גב' יעל חזוני, לשופטי תחרות 'פרס שלם 2006', ולכל העוסקים במלאכה. לבי מלא תודה לרב ד"ר יוסף יצחק ליפשיץ שעבד עמי על עריכת המחקר ועיבודו לספר. אישיותו המיוחדת, אמונו וביקורתו, עידודו ועצותיו המעמיקות, משוקעים בכל אות. עבודתה המקצועית של הניה קולומבוס בעריכה הלשונית ומקצועיותם של מרינה פיליפודי וצוות ההפקה מעידות על עצמן; על מסירותם אין מילים שתוכלנה להעיד ולהודות.

הכרת תודה עמוקה חש אני למנחה שלי, פרופ' אפרים מאיר, על שהנחה אותי אל השל ועל שכיוון דרכי באמון, בסבלנות ובמאור פנים. גם לאחר הגשת העבודה הרביתי להתייעץ עמו ולשוחח עמו בעניינה, ורוחו הטובה ניכרת אף היא בדבריי. פרופ' מאיר אף צירף אותי לחוג לומדי השל בביתה של פרופ' רבקה הורביץ ז"ל, וכך זכיתי להכיר אישה מיוחדת זו וללמוד עמה את הגותו של השל.

בשנים האחרונות זכיתי לחיות במחיצתם של כמה אנשים מיוחדים, אשר רק בזכותם יכולתי להקשיב לקולו של השל. בראש ובראשונה היו אלו משפחותיה וחבריה של קהילת הקיבוץ העירוני 'בית ישראל', ובייחוד ישראל, הושע ואילון.

עבודת המחקר נעשתה בעיבורן של השנתיים שעשיתי בקהילת הישיבה התיכונית 'מקור חיים'. אווירת האמון והקרבה שבין לומדיה ומלמדיה נוכחת בספר זה.

לפני כשנתיים זכיתי לשוב לישיבת 'שיח', ללמוד לפני הרב שג"ר וללמד חבורה של לומדי השל. מאז הסתלק הרב שג"ר לבית עולמו, עולמנו שלנו אינו כשהיה. בהעדרו אבד עומק והכל החוויר, ופתאום חשתי כלפיו הודיה לאין שיעור.

מזה כשנה וחצי אני מוצא בבית מורשה – במכון לחקר אתיקה, יהדות ומדינה על שם שוורץ, ובבית המדרש – בית חם ואוהד להגותו של השל. זכה בית מורשה, ובמסגרת כנס העשור של המכון לחקר מחשבת חז"ל קיימנו את הכנס הגדול הראשון על הגותו של השל בעברית, והיד עודנה נטויה.

אודה גם לרבני ישיבת ההסדר מעלה אדומים על שהביאוני בעולמה של תורה ועל שהורוני דרכה, בשכל ישר, במידות ובריאת שמים. חבריי הטובים לספסלי הישיבה היו בשבילי מעגל של חיות, ותמיד אשמור להם מקום חם בלבי. כן אודה לכל השותפים למעגלי חיי, ובייחוד למורי ורעי שילה פכטר. אבא ואימא, תודה (שמעבר למילים).

תודה לכם, סבתא לילי, שפרה ויעקב, ומשפחתי כולה.
לכם טוביה ולאה'לה, ולך, איריסי.

דרור בונדי, ירושלים התשס"ח